Олександр Семенюк,
кандидат юридичних наук,
заступник начальника
Управління Служби безпеки України

УДК 343.2

ПРАВОВА СИСТЕМА ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ: ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ, СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ

У статті досліджується історія становлення правового інституту охорони державної таємниці, проводиться аналіз сучасної ситуації щодо правового забезпечення охорони державної таємниці, пропонуються шляхи реформування системи охорони державної таємниці.

Ключові слова: *система охорони державної таємниці, правовий інститут, історія становлення, реформування, систематизація законодавства.*

Осмислення та обґрунтування шляхів підвищення ефективності та надійності збереження державних секретів, розроблення пропозицій щодо реформування існуючої системи охорони державної таємниці з урахуванням вже набутого за часів незалежності нашої держави досвіду у цій сфері та необхідності дотримання балансу життєво-важливих інтересів особистості, суспільства та держави в інформаційній сфері є нагальною потребою сьогодення.

За загальним правилом, держава встановлює певний правовий механізм захисту найбільш важливих суспільних відносин. Оскільки ці правила розповсюджуються також і на відносини у сфері охорони державної таємниці, які, безумовно, є різновидом суспільних відносин, держава встановлює відповідні правові норми, якими регламентуються права, обов'язки та правила поведінки їх учасників. При цьому зазначені норми відносяться до різних галузей права. Останнє є явищем об'єктивним і пов'язане з тим, що суспільні відносини з приводу забезпечення охорони державної таємниці врегульовано майже кожною із існуючих галузей права. Така система фактично утворює комплексний правовий інститут охорони державної таємниці.

Розуміння охорони державної таємниці як комплексного правового інституту дозволяє зробити висновки про те, що ефективне управління діяльністю з охорони державної таємниці можливе лише за умови єдності та взаємодії всіх норм різних галузей права. Усі ці норми повинні бути узгоджені, організовані, структуровані та приведені у логічну несуперечливу систему. Взаємозв'язок між ними забезпечується за рахунок різних факторів, головними з яких є предмет правового регулювання та зацікавленість законодавця в розбудові раціональної, комплексної структури джерел права.

До розробки проблем охорони державної таємниці та її нормативного врегулювання в останні десятиліття зверталося багато вітчизняних науковців. Зокрема, окремі аспекти та певні елементи системи охорони державної таємниці висвітлювалися у працях С. Бервена, Б. Бернадського, А. Благодарного, О. Ботвінкіна, В. Ворожка, М. Галамби, А. Гуза, Б. Кормича, С. Князєва, О. Колєсніка, В. Ліпкана, О. Матяша, А. Марущака, М. Марченка, О. Нападистого, М. Панова, В. Пилипчука, І. Романенко, О. Розвадовського, О. Шамсутдінова, В. Шлапаченка та ін. У той самий час проблема нормативного забезпечення охорони державної таємниці як комплексного правового інституту залишилася за межами їх наукових розвідок.

Метою цієї статті є дослідження історії становлення правового інституту охорони державної таємниці, проведення аналізу її сучасного стану, вироблення пропозицій щодо шляхів її реформування.

У спадщину від колишнього СРСР Україні залишилося близько 25 тис. суб'єктів режимно-секретної діяльності, 1 млн секретоносіїв та більше 10 млн матеріальних носіїв секретної інформації, які переважно були зосереджені на підприємствах оборонно-промислового комплексу та у ЗС України. На багатьох державних підприємствах, установах, організаціях режимно-секретні органи були розформовані, а посади спеціалістів секретного діловодства у своїй більшості були скорочені. Внаслідок приватизації державних підприємств секретна інформація у значному обсязі потрапляла до нових власників, у тому числі іноземців, що фактично призвело до системної кризи інституту державної таємниці.

З метою унормування відносин у сфері обігу секретної інформації Верховною Радою України 12 вересня 1991 р. була прийнята постанова № 1545-12 «Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства СРСР» [1], а Кабінетом Міністрів України — протокольне рішення від 13 квітня 1992 р. № 5 «Про захист таємної та службової інформації», згідно з якими до прийняття відповідних актів законодавства України у сфері охорони секретної інформації необхідно було застосовувати акти законодавства СРСР у частині, що не суперечить чинному законодавству [2]. Зокрема, на території України була продовжена дія Інструкції по забезпеченню режиму секретності в міністерствах, відомствах, на підприємствах, установах і організаціях СРСР № 0126-87, Норм проектування приміщень для охорони секретних документів та роботи з ними (СНИП 2.01.50-83.), Тактико-технічних (технічних) завдань на виконання науково-дослідних робіт» (ГОСТ В 15.101-79), Тактико-технічних (технічних) завдань на виконання дослідно-конструкторських робіт» (ГОСТ В 15.201-83) та інших нормативно-правових актів.

В умовах відсутності спеціально уповноваженого державного органу у сфері охорони державної таємниці ключову роль у побудові національної системи охорони державної таємниці відігравала Служба безпеки України, яка у травні 1992 р. підготувала проект Концепції захисту державних секретів та виступила ініціатором створення при Кабінеті Міністрів України спеціально уповноваженого органу державної влади у сфері охорони державної таємниці. Результатом такої ініціативи стало прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 4 травня 1993 р. № 327, згідно з якою було утворено Державний комітет України з питань державних секретів [3, с. 104]. Крім цього, у зв'язку з широким застосуванням на вітчизняних підприємствах, в установах, організаціях електронно-обчислювальної техніки, у тому числі іноземного виробництва, було створено Державну службу з питань технічного захисту інформації. У липні 1996 р. обидва вищезгадані державні органи були об'єднані в Державний комітет з питань захисту державних секретів та технічного захисту інформації України (Держкомсекретів), на який покладалися, поряд з іншими, завдання щодо розроблення концептуальних основ державної політики у сфері охорони державної та-

ємниці, координації роботи режимно-секретних органів, а також налагодження співробітництва з цих питань з іншими країнами.

Визначним кроком у нормативному забезпеченні діяльності з охорони секретної інформації стало прийняття Верховною Радою України 21 січня 1994 р. Закону України «Про державну таємницю» [4] та введення в дію у 1995 р. Зводу відомостей, що становлять державну таємницю. У подальшому фахівцями Держкомсекретів було розроблено та забезпечено впровадження близько 60 нормативних актів, які регулювали відносини у сфері охорони державної таємниці [3, с. 108].

Незважаючи на значну роботу з унормування відносин у сфері охорони державної таємниці, проведену Держкомсекретів, продовжували діяти нормативні акти, розроблені за часів СРСР. Ефективність побудованої системи залишалася низькою. Керівники підприємств, установ, організацій відкрито ігнорували їх виконання, оскільки жодних механізмів щодо притягнення їх до відповідальності за такі порушення, крім кримінальної, не існувало. На цьому тлі спостерігалася активізація діяльності іноземних спецслужб щодо отримання інформації з обмеженим доступом у сферах оборони, економіки, національної безпеки, зовнішніх відносин.

У 1999 р. внаслідок відсутності дієвої системи контролю за охороною державної таємниці на суб'єктах режимно-секретної діяльності з боку Держкомсекретів, керівництвом держави було прийнято рішення щодо ліквідації цієї державної структури та покладання виконання функцій спеціально уповноваженого державного органу в сфері забезпечення охорони державної таємниці на Службу безпеки України [5]. Зазначена подія ознаменувала закінчення першого етапу побудови вітчизняної системи охорони державної таємниці (1992—1999 роки), в ході якого продовжували діяти нормативно-правові акти СРСР та закладалися основи вітчизняної нормативної бази в цій сфері.

Першим кроком у напрямі зміни організаційно-правових заходів охорони державної таємниці стала підготовлена СБУ нова редакція Закону України «Про державну таємницю» (1999) [6], яка законодавчо закріпила за СБУ статус спеціально уповноваженого державного органу у сфері забезпечення охорони державної таємниці. Крім цього, Кодекс України про адміністративні правопорушення був доповнений ст. 212^2, що встановлювала адміністративну відповідальність за порушення законодавства про державну таємницю [7].

Службою безпеки України було також розроблено «Порядок організації та забезпечення режиму секретності в державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 2 жовтня 2003 р. № 1561-12, який скасував дію всіх нормативних актів СРСР, що продовжували діяти після проголошення незалежності України, та запровадив єдині загальнодержавні вимоги до виготовлення, користування, збереження, передачі, транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації.

Проведені організаційно-правові заходи позитивно вплинули на рівень охорони державної таємниці. Цьому сприяло посилення ролі керівників підприємств, установ та організацій, що провадили діяльність, пов'язану з державною таємницею, підвищення рівня відповідальності та повноважень режимно-секретних органів за станом дотримання режимних вимог, запровадження дієвої практики притягнення порушників режиму секретності до адміністративної та кримінальної відповідальності.

Другий етап характеризується активною нормотворчою діяльністю. У цей період були підготовлені та внесені зміни до понад 30 законів України, 70 указів Президента України, 40 постанов Кабінету Міністрів України, 650 відомчих та міжвідомчих наказів, положень та інструкцій. Разом із тим, динамічність розвитку інформаційних

відносин в Україні сприяла насамперед фрагментарному та ситуативному підходу при розв'язанні тих чи інших проблем у цій сфері. При цьому до найбільш суттєвих недоліків правового регулювання діяльності з охорони державної таємниці слід віднести:

— наявність колізій та конкуренції нормативно-правових актів, що регулюють відносини у цій сфері;

— дублювання значної кількості правових норм у законах та підзаконних нормативних актах;

— наявність механізму внесення змін до діючих нормативно-правових актів виключно в інтересах певних відомств без їх узгодження з іншими зацікавленими учасниками цієї діяльності;

— фрагментарність та ситуативність правового регулювання;

— неузгодженість понятійно-категоріального апарату (термінології), який використовується в різних нормативно-правових актах;

— численність та розгалуженість нормативно-правових актів, що ускладнює їх застосування та контроль за виконанням;

— наявність значної кількості підзаконних нормативно-правових актів, доступ до яких обмежено відповідними грифами.

Крім цього, закритість сфери охорони державної таємниці дозволила зберегти у своїй основі принципи побудови та функціонування радянського механізму захисту державних секретів, який утратив свою ефективність і перестав відповідати сучасним реаліям, що суттєво вплинули на принципи захисту інформації. Так, на тлі панування та повсюдного розширення ІТ-технологій, активного застосування автоматизованих систем у секретному діловодстві основна увага продовжує приділятися дотриманню порядку обліку, користування, збереження, передачі та транспортування паперових носіїв секретної інформації. Залишаються чинними норми щодо порядку виготовлення і розмноження таких документів у друкарських бюро. У той самий час механізм захисту інформації в автоматизованих системах є недосконалим та неефективним.

Замість координації діяльності з охорони державної таємниці, аналізу реальних і потенційних загроз забезпеченню охорони державних секретів, розробки адекватних превентивних запобіжних заходів, а також вироблення державної політики та стратегії у цій сфері, Служба безпеки України зосередила свою діяльність у даній царині лише в напрямах контролю за станом дотримання законодавства про державну таємницю, оформлення допусків до державної таємниці та спеціальних дозволів на проведення діяльності, пов'язаної з державною таємницею. При цьому в якості одного з дієвих інструментів каральної політики в цій сфері застосовуються кримінально-правові норми, які залишилися без змін та були відтворені у Кримінальному кодексі України (2001 р.) у тому самому вигляді, що й у Кримінальному кодексі УРСР (1961 р.).

Якщо у мирний час дана ситуація не лише не зазнавала ґрунтовного та критичного аналізу, а й тривалий час не обговорювалася публічно, то Революція Гідності проти корумпованої влади, а також початок військової агресії з боку Росії призвели до необхідності перегляду багатьох усталених стереотипів у підходах до охорони державної таємниці та розробки таких стратегічних і тактичних напрямів державної політики у цій сфері, які б, з одного боку, підвищили ефективність захисту державних секретів, а з іншого — відповідали загальним потребам суспільства в умовах побудови нової системи відносин між громадянином, суспільством і державою на основі цінностей свободи і демократії.

Об'єктивна оцінка цієї ситуації була дана у новій Стратегії національної безпеки України, затвердженій 26 травня 2015 р. Указом Президента України № 287/2015, згідно з якою фізична та моральна застарілість системи охорони державної таємниці й інших видів інформації з обмеженим доступом були віднесені до актуальних загроз національній безпеці України [8].

Дане рішення фактично ознаменувало закінчення другого етапу побудови національної системи охорони державної таємниці, який ми можемо охарактеризувати як етап підлаштовування радянської системи охорони секретної інформації до вітчизняного законодавства.

З метою реформування системи охорони державної таємниці та приведення її у нову якість керованої системи, яка б відповідала інноваційним змінам середовища, Службою безпеки України у липні 2015 р. на базі Департаменту охорони державної таємниці та ліцензування СБУ створено робочу групу з підготовки концепції реформування законодавства України у сфері безпеки інформації. На даний час цією групою визначено напрями, за якими планується подальша розробка законодавчих змін до нормативно-правових актів України, а саме:

— можливість упровадження встановлених політикою безпеки інформації НАТО та ЄС стандартів та процедур безпеки щодо визначення ступенів обмеження доступу (важливості) інформації, доступ до якої обмежується в інтересах цих міжнародних організацій («класифікованої інформації»);

— урегулювання функцій державних органів у сфері охорони секретної інформації;

— удосконалення порядку перевірки осіб у зв'язку з допуском їх до державної таємниці;

— удосконалення механізму засекречування та розсекречування інформації;

— перегляд процедури надання, зупинення та скасування спеціального дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

— можливість застосування вимог НАТО та ЄС щодо фізичної безпеки (поділу на відповідні зони залежно від рівня секретності інформації);

— удосконалення державного контролю і координації діяльності державних органів з питань технічного захисту інформації.

При цьому члени робочої групи зазначили, що у ході роботи можуть виникати й інші питання, які потребуватимуть нормативного урегулювання, тому наведений перелік не є вичерпним [9, с.142].

Таке повільне просування у напрямі реформування одного з найважливіших секторів національної безпеки пояснюється декількома причинами.

По-перше, еволюція поглядів, діалогу та розуміння — це процес кардинальних, часто тривалих за часом перетворень відповідних суспільних сторін життя, державно-правових інститутів, окремих структур тощо. Маємо враховувати той факт, що реформаторські зміни — це завжди стресовий фактор для будь-якої організації та її співробітників, бо передбачають злам/зміну усталених традицій, відносин тощо. Водночас, надійність системи охорони державної таємниці, усіх її складових, а в загальному висновку — і стан забезпечення інформаційної безпеки України значною мірою залежить від реалізації такого принципу державно-управлінської діяльності як стабільність.

По-друге, охорона державної таємниці — це лише один із багатьох, пов'язаних між собою секторів забезпечення національної безпеки України. Незважаючи на задекларований державою курс на оновлення механізму державного управління, у нас залишилася стара, ще радянська, бюрократична система управління сектором безпеки. У цю оболонку не можна вкладати новий зміст, бо неможливим буде його втілення. Побудова ефективної системи охорони державної таємниці можлива лише через одночасне впорядкування та оптимізацію всіх секторів національної безпеки у комплексі з реформуванням як Служби безпеки України, так і інших органів державного управління. Такий процес потребує постійних зусиль та підтримки з боку владних структур, а не його імітації завдяки косметичному ремонту окремих сегментів. Тому доти, доки сектор безпеки залишатиметься за межами реформ, сподіватися на оновлення системи охорони державної таємниці марно.

По-третє, започаткована реформа має бути надзвичайно виваженою, розробленою, зрозумілою з точки зору її мети, ре-

сурсів, витрат, втрат, позитивних результатів, впливу на інші системи тощо. Але досягнення такої мети суттєво ускладнюється відсутністю глибокого теоретичного аналізу ситуації, що склалася, та пропозицій науковців щодо доцільності та обсягу нормативно-правових змін у цій сфері. До цього часу комплексне осмислення складної, об'ємної і багатоаспектної проблеми охорони державної таємниці, з'ясування державної стратегії і тактики запобігання несанкціонованому витоку секретної інформації перебуває на початковому етапі.

І останнє (проте лише за черговістю, а не за значенням): якість будь-якої реформи залежить від того, у який спосіб її проводять. Не ставлячи під жодний сумнів бажання та спроможність членів зазначеної вище робочої групи довести розпочату роботу з підготовки концепції реформування законодавства України у сфері безпеки інформації до її логічного завершення у вигляді прийняття відповідного Указу Президента України, слід визнати, що її прийняття жодним чином не позначиться на надійності самої системи охорони державної таємниці. Дана концепція лише закріпить напрями, за якими в подальшому необхідно буде розробляти зміни до нормативно-правових актів України, та, можливо, визначить перелік організаційно-правових заходів, спрямованих на підвищення ефективності цієї системи. Але якщо до часу, який буде витрачено для завершення роботи з прийняття цієї концепції, додати час на розробку, унормування та запровадження нового механізму захисту державних секретів, то в найближчі роки очікувати позитивних результатів від такої реформи не слід. Натомість в умовах військової агресії з боку РФ час на зволікання у цьому питанні вже давно вичерпано. Трирічний досвід АТО засвідчив, що ціною недосконалої системи захисту інформації з обмеженим доступом в умовах ведення бойових дій є людські життя. Тому замість продовження нікому не потрібної роботи над концепцією необхідно негайно приступити до реального реформування даного сектору національної безпеки.

На наше переконання, процес реформування системи охорони державної таємниці має проходити в декілька етапів, черговість яких має визначатися з урахуванням актуальності проблем у цій сфері. При цьому на кожному етапі потрібно дотримуватися специфічних прийомів та засобів досягнення визначених проміжних результатів.

Так, на першому етапі необхідно проаналізувати наявну практику дотримання режиму секретності в умовах ведення АТО та якнайшвидше унормувати цей порядок в окремій інструкції.

На другому етапі потрібно дослідити традиційні та нові загрози, які суттєво впливають на рівень надійності збереження секретної інформації, визначити слабкі місця в запровадженій на даний час системі охорони державної таємниці та розробити дієві механізми щодо попередження та нейтралізації реальних та потенційних загроз у цій сфері.

Третій етап полягає у визначенні правових та організаційних механізмів реалізації конституційних прав громадян на доступ до інформації, переведенні максимальної кількості інформаційних ресурсів у категорію загальнодоступних шляхом чіткого визначення законодавчого закріплення критеріїв віднесення відомостей до інформації з обмеженим доступом та термінів обмеження такого доступу.

На четвертому етапі необхідно здійснити кількісну та якісну обробку чинного законодавства у цій сфері, встановити наявні колізії, дублювання, конкуренції норм, виокремити норми, які регулюють відносини, які вже давно не існують.

На п'ятому етапі здійснюється пошук шляхів щодо систематизації нормативно-правових актів у сфері охорони державної таємниці, яка повинна стати своєрідним засобом внутрішнього очищення та вдосконалення цього правового інституту.

На шостому етапі формується структура нового нормативно-правового акта відповідно до опрацьованого матеріалу, усу-

вається колізійність норм, неузгодженість термінології, фрагментарність та ситуативність правового регулювання.

Це кропітка, але дуже важлива робота, яку необхідно здійснити із залученням найбільш кваліфікованих спеціалістів у відповідних галузях. Від їх професійних якостей, переконань, наукових позицій, злагодженості та організованості буде залежати кінцевий результат започаткованої реформи. Задача СБУ у цій сфері полягає саме в урахуванні думок та потреб усіх членів суспільства, виробленні та нормативному закріпленні взаємопов'язаних компромісів із метою забезпечення надійності охорони державних секретів та дотримання розумного балансу інтересів учасників інформаційних відносин.

За таких умов атмосфера таємничності, кулуарності, представлення заздалегідь підготовлених рішень, оголошення їх доконаним фактом нині зовсім не припустимі. Потрібно проводити широке та тривале обговорення нової реформи, забезпечувати гласність усіх проектів. Тому не лише СБУ, науковці, громадськість, а найперше, суб'єкти режимно-секретної діяльності повинні бути активними учасниками всього процесу реформування системи охорони державної таємниці — від розгляду нових ідей до їх утілення в нормативно-правових актах. Адже успішність цього процесу цілком залежить насамперед від внутрішніх чинників, регуляторів, а не зовнішніх впливів.

При реформуванні логічно і правомірно використовувати той величезний досвід нормотворчості та повсякденної діяльності, що маркує шлях вітчизняної системи охорони державних секретів на шляху її самостійного становлення. Копіювання чужого, нехай і найуспішнішого досвіду, недостатньо продумане перенесення його без урахування українських реалій ніколи не призводило до успіху. Тим паче, що си- стему охорони державної таємниці жодної країни не можна визнати досконалою, про що свідчать нещодавні приклади витоку секретної кореспонденції з офіційної електронної пошти кандидата в президенти США Гілларі Клінтон та викрадення китайською спецслужбою з комп'ютерних систем адміністративного тилу спецслужб США (Офісу управління персоналом) особистої інформації щодо сумнівних і слабких місць у біографіях більш ніж 20 млн федеральних службовців, зафіксованих під час проходження ними перевірки придатності для фахової роботи. Якщо в першому випадку такий витік секретної інформації призвів до програшу у виборчих перегонах, то у другому, на думку фахівців, це дасть змогу китайській контррозвідці «тримати на мушці» ціле покоління представників американської розвідки.

Висновки. *Окреслені стан і перспективи правового регулювання сфери охорони державної таємниці дозволяють стверджувати, що є нагальна потреба в проведенні систематизації цього законодавства і розробленні Кодексу охорони державної таємниці. Великомасштабна і системна робота в цьому напрямі створить реальні умови для подальшого вдосконалення правового регулювання як сфери інформаційної безпеки, так і впорядкування нормативно-правових актів, прийнятих у різний час і на різних етапах правового розвитку країни. Систематизоване законодавство, яке комплексно регулює те чи інше коло суспільних відносин, підвищує рівень юридичної техніки, спрощує дотримання і застосування правових приписів, дозволяє виявити прогалини у правовому регулюванні та забезпечує найбільш правильне і однакове застосування нормативно-правових актів.*

Список використаних джерел

1. Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства СРСР: постанова Верховної Ради України від 12 вересня 1991 р. № 1545-12. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1545-12.

2. Про захист таємної та службової інформації: протокольне рішення Кабінету Міністрів України від 13 квітня 1992 р. № 5 // Матеріали листування з центральними органами влади. — СБУ, 2001. — Справа № 73. — С. 121—122.

3. Гуз А. М. Історія захисту інформації в Україні та провідних країнах світу: навч. посіб. — Київ: КНТ, 2007. — 260 с.

4. Про державну таємницю: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3855-XII. // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 16. — Ст. 93.

5. Про зміни в системі центральних органів виконавчої влади України: Указ президента України від 13 березня 1999 р. № 810/99 // Офіційний вісник України. — Київ, 1999. — № 11. — Ст. 13.

6. Про внесення змін до Закону України «Про державну таємницю»: Закон України від 06.07.2010 р. №2432-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2010. — № 46. — Ст. 537.

7. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо встановлення відповідальності за порушення законодавства про державну таємницю: Закон України від 21 вересня 1999 р. №1080—14 // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 49. — Ст. 429.

8. Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України». URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015.

9. Михайлов А. А. Реформування системи охорони державної таємниці та службової інформації // Правове забезпечення оперативно-службової діяльності: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення: матер. постійно діючого наук.-практ. семінару (м. Харків, 27 трав. 2016 р.) / редкол.: С. О. Гриненко (гол. ред.) та ін. — Х.: Право, 2016. — Вип. 7. — С. 140—145.

Семенюк Александр. Правовая система охраны государственной тайны: история становлення, современное состоятние, проблемы реформирования.

В статье исследуется история становления правового института охраны государственной тайны, проводится анализ нынешней ситуации в правовом обеспечении охраны государственной тайны, предлагаются пути реформирования системы охраны государственной тайны.

Ключевые слова: *система охраны государственной тайны, правовой институт, история становлення, реформирование, систематизация законодательства.*

Semenyuk Oleksandr. The legal system of state secret protection: history of development, current status, problems of reforming.

The historical formation of the legal institution of state secret is examined in the article, an analysis of the current situation regarding to the legal provision of state secret is carried out, the ways to reform the system of state secret are suggested.

It is noted that the dynamic development of information relations in Ukraine contributed especially fragmentary and situational approach in solving various problems in this area. However the most significant shortcomings of legal regulation of the protection of state secrets include: the availability of conflicts and competition of regulations governing relations in this area; duplicated principals of law in legislation and delegated legislation; a mechanism of amendments to existing regulations solely in the interests of certain institutions without their coordination with other stakeholders of such activities; fragmentation and situational regulation; inconsistency of conceptual and categorical apparatus (terminology) used in the various regulations; branching and multiplicity of regulations, which hinders their use and monitoring performance; presence of a large number of delegated legislation the access to which is limited by classification code.

In addition, the closed sphere of protection of state secrets allowed to keep basically the principles of construction and operation of the Soviet state secrets protection mechanism, which has lost its effectiveness and no longer meet modern realities, which greatly influenced the principles of data protection.

Despite the declared state course to update the polity, we left the old, still Soviet, bureaucratic system of the security sector. In this shell new meaning can not be put, because it will be impossible to implement. Constructing an effective system of protection of state secrets is only possible through simultaneous organizing and optimizing all the sectors of national security in a complex with reform of the security service of Ukraine (the SSU) and other bodies of public administration. This process requires constant efforts and support from the authorities, and not its imitation thanks to cosmetic repair of the individual segments. Therefore, as long as security sector reforms remain outside, rely on updates protection of state secrets in vain.

Under these conditions, the atmosphere of subjectivness, secrecy, presentation of prepared solutions, announcement of fait accompli today is not acceptable. It is necessary to conduct extensive and long-term discussion of the new reforms to ensure transparency of all projects. Therefore, not only of the SSU, the scientists, the public, and the very first subjects of secret activity should be active participants in the entire process of reform of the system of state secrets protection, ranging from consideration of new ideas to their expression in legal regulations. Because the success of this process is entirely dependent primarily on internal factors, regulators, rather than external influences.

Keywords: *security system, state secrets, legal institution, history of development, reforms, systematization of legislation.*

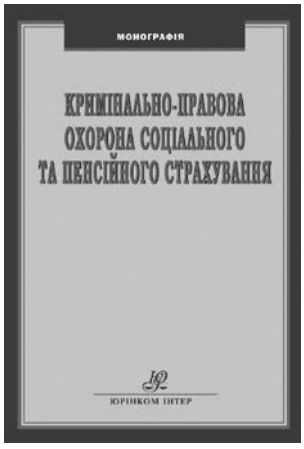

Кримінально-правова охорона соціального та пенсійного страхування / В. С. Кошевський, П. А. Воробей, А. В. Савченко, О. О. Семенюк, О. Г. Колб: монографія. — Київ: Юрінком Інтер, 2017. — 154 с.

ISBN 978-966-667-681-1

Монографія присвячена комплексному та системному дослідженню питань кримінально-правової охорони сфери соціального та пенсійного страхування. У роботі розглянуто генезис і зарубіжний досвід кримінальної відповідальності за ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також проаналізовано елементи складу цього діяння (ст. 212^1 Кримінального кодексу України). Проаналізовано кваліфікуючі ознаки складу ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також проведено його відмежування від суміжних складів злочинів. За результатами дослідження вироблено низку пропозицій щодо удосконалення кримінальної відповідальності за злочин, передбачений ст. 212^1 Кримінального кодексу України.